

Rasspecifik avelsstrategi för:

PULI

**Svenska klubben för Ungerska Rashundar
Sammanställt av Christina Klosterberg
Mars 2007**

Innehåll

1. Inledning	2
Utgångspunkter	2
En tillbakablick	3
Pulin i Sverige	4
Dominerande uppfattningar	6
2. Nuläge	9
Valpkullar	9
Avelsdjur	16
Enkätresultat	19
Sjukdomars frekvens	19
Olycksfall och dödsorsaker	21
Tester och prov	21
Försäkringsstatistik	22
3. Slutsatser och avelsmål	24
Vidare dokumentation	24
För en bättre puli	25
Till sist	27
Källförteckning	28

1. Inledning

Följande presentation är indelad i tre delar och börjar med att beskriva syfte och allmänna mål. Därefter följer en historisk tillbakablick utifrån tillgänglig sekundärlitteratur och en enkel diskursanalys utifrån SvkFURs medlemsblad från 80-talet och framåt. Del två fokuserar på nuläge och inkluderar enkätresultat, försäkringsstatistik och tillståndet hos rasen idag. Avslutningsvis består del tre av en avslutande analys och riktlinjer för det framtida avelsarbetet.

Enkätresultaten är sammanställda av Dan Porsfelt, försäkringsstatistiken är analyserad av Ann Fristedt, den årsvisa presentationen är beräknad av Anki Vang utifrån SKKs databas. Rapporten är i övrigt bearbetad och författad av Christina Klosterberg. Preliminära resultat har presenterats på allmänt uppfödarmöte och i medlemsblad. Alla uppfödare och puliintresserade har haft möjlighet att kommentera resultaten och de mål och medel som föreslås. En redigerad version har presenterats på ett pulimöte där alla SvkFURs pulimedlemmar bjudits in i separat kallelse. Rapportens källmaterial finns upptaget i slutet av denna dokumentation.

Utgångspunkter

Svenska Kennelklubben (SKK) har gett Svenska klubben För Ungerska Rashundar (SvkFUR) i uppdrag att utveckla en rasspecifik avelsstrategi (RAS) för puli. Enligt direktiven bör denna innehålla en historisk tillbakablick, kartläggning av nuläge samt utifrån detta underlag upprätta rimliga mål och hur dessa mer konkret ska kunna uppnås inom en realistisk framtid. RAS kan på så vis beskrivas som en handlingsplan för uppfödare och avelsintresserade. Det övergripande syftet med RAS är att möjliggöra en målinriktad, långsiktig och hållbar avel. Val av avelsdjur får inte leda till brister avseende typ, hälsa, mentalitet, funktion eller utarma rasen på genetisk variation.

Det är av stor vikt att varje uppfödare är väl insatt i rasens standard och att de i sina val av avelsdjur beaktar vad som är mer eller mindre önskvärt för att bibehålla pulins typiska egenskaper. Med hjälp av RAS finns möjlighet att förankra sina val, inte enbart i det egna avelsarbetet, utan också med hänsyn till den rådande situationen i Sverige. Det är därför av stor vikt med öppen kommunikation, samarbete och uppslutning kring RAS. Varje uppfödare bör också tänka på:

- Att följa SKKs etiska riktlinjer och normer
- Att rätta sig efter svenska lagar och konventioner kring avel/vård av sällskapsdjur
- Att bevara rasens genetiska mångfald
- Att endast använda avelsdjur som kan fortplanta sig naturligt
- Att alla avelsdjur är vuxna och mogna för avelsdebut

- Att endast använda friska hundar i avel
- Att vara väl förtrogen med rasstandarderna och vad den innebär
- Att endast använda avelsdjur som ej uppvisar överdriven rädsla eller aggressivt beteende

En tillbakablick

Puli som ras erkändes 1924 i Ungern då den första rasbeskrivningen, författad av dr Emil Raitsits, antogs av FCI. Dr Raitsits var professor i veterinärmedicin och startade ett program för att bevara de ungerska rasernas särprägel. Han var rädd att dessa skulle gå förlorade i takt med urbaniseringen. Tillsammans med Adolf Lendl, dåvarande direktör för Budapest Zoo, skapades plats för hundarna på djurparken, inte enbart för att beskådas utan även för avelsarbete under kennelnamnet Allartkert. Flera av de ungerska uppfödarna fick sitt avelsmaterial härifrån. Även svenska uppfödare kom på besök och ett par av hundarna kom att exporteras till Sverige.

Dr Raitsits rekonstruktion och beskrivning av rasen var av stor vikt då puli och pumi ofta blandades ihop. De gick länge under det gemensamma namnet *Juhász Kutya*. En direkt översättning är *fårhund* varför det antagits att det var framförallt får som vallats. Senare dokumentation visar på att pulin användes även till att valla annan boskap och som gårds- och vakt-hund. Det finns också språkforskare som menar att uttrycket *fårhund* användes för att beskriva något *värdefullt*. Otvivelaktigt användes dock pulin för att valla får men det är viktigt att komma ihåg att pulin även hade andra uppgifter. Det var något av en allt-i-allohund, framförallt en nyttö hund.

Beskrivningar av rasens utseende fanns dock innan FCIs godkännande av rasen. Det finns dokument och teorier om puliliknande hundar långt före vår tideräkning. Pulins ursprung är omtvistat precis som ungrarnas ursprung då befolkningen är ett blandfolk med nomadrötter. Efter långt kringströvande nådde detta folk sin ungefärliga slutstation i nuvarande Ungern. En teori som överensstämmer med nyare syn på de finsk-urgiska språkens ursprung talar om ett ursprung öster om Uralbergen mellan Asien och Europa. Även Tibet och Turkistan nämns i sammanhanget då pulin enligt vissa uppfattningar skulle vara besläktad med tibetansk terrier.

För att förstå pulins mentalitet måste vi utgå från dess ursprungliga levnadsvillkor. Pulin har alltid varit ett nyttodjur och ett nödvändigt hjälpmedel i människornas dagliga kamp för tillvaron. Magyarerna som drog in i nuvarande Ungern livnärde sig bland annat på boskapskötsel och i viss mån av jordbruk. Klimatet på den ungerska pusan kunde skifta från mycket sträng kyla och blåst till heta sommardagar. Tuffa levnadsförhållanden krävde med andra ord orädda, energiska och arbetsamma hundar.

En av de viktigaste mentala egenskaperna var dess flexibilitet och anpassningsförmåga. Förutom att valla får eller boskap så skulle de kunna hålla utkik och varna mot faror. Pulins unika päls var dessutom funktionell för det hårda klimatet och även som ett skydd mot rovdjursangrepp. Viktigt att poängtera är att pulin var en mångsysslare och dess flexibilitet och relation till sitt folk var oerhört betydelsefull. Förutom att fungera som vall-, vakt och gårdshund har pulin även använts som jakt-, polis- och cirkushundar.

Pulin förekom tidigare även i skiftande storlekar beroende på arbetsområde. Den största varianten kallades för polishund och de skulle vara minst 50 cm i mankhöjd. I slutet av 30-talet var det en sådan puli som segrade i ett internationellt polishundsmästerskap tillsammans med andra brukshundar. Idag är den ideala storleken för pulin 37-41 cm för tikar och 40-44 cm för hanar, även om det funnits trender av mindre och större puli.

I Ungern har pulin liksom de övriga ungerska rasernas popularitet på senare tid minskat till förmån för andra, utländska raser. De uppfödare som finns kvar är desto mer hängivna och brinner för sina ungerska nationalskatter. Precis som i övriga Europa har jordbruket och behovet av vallhundar minskat men fortfarande finns ett behov av sällskapshundar som vaktar huset medan husse och matte arbetar. I Ungern finns fortfarande en aura kring pulin som något ”mer än en hund” på dess oöverträffade intelligens. Ordspråket ”det är inte en hund, det är en puli” lever i högsta grad kvar.

Pulin i Sverige

I ett nummer av 1947 års förlaga till dagens Hundsport kan man se en bild på en puli på framsidan. I tidningen sägs att hunden är: *Det första exemplaret i Sverige av denna originella ras. En 6 månaders ungdom har av friherre Carl Leuhusen importerats från USA. (Hundar och Hundsport nummer 6, 1947).* Det dröjde lång tid innan fler puli officiellt importerades till Sverige. I början av 60-talet importerades två pulisyskon till Furuviksparken i Gävle av Laila Nygren. 1963 registrerades den första pulikullen i Sverige av ungerskan Elisabeth Szendrői som samma år flyttade till Sverige med sina puli Csabaujtelepi Lusta Betyar och Arpáligeti Dajka. Valpkullen bestod av fyra hanar varav den ena blev kennel Västsjös första puli. Hanen blev starten på en lång uppfödarkarriär för Kerstin Myreback som än idag är en aktiv puliuppfödare.

1964 fick Laila Nygren en pulikull som bestod av åtta valpar men de kom inte att gå vidare i avel. Den första puli som blev utställningschampion i Sverige var Cortinas Dani som också blev NordUCH. Han var en import från Danmark och ägdes av Ing-Marie Toborn. 1969 föddes en kull efter Cortinas Dani och Szembogari Bimbó som var en import från Finland. Ägare

var Ulla Palmgren i Jakobsberg. Det är först under 1970-talet som det går att tala om något egentligt avelsarbete. Då hade kennel Västsjö köpt in sina första avelstikar från Finland och 1971 hade kennel Västsjö sin första valpkull.

Vid den här tiden hade Signe Folkell, kennel Kutya och Judith Horvath, kennel Taltos importerat sina första tikar från Ungern. En tysk hane – Yoga - flyttade också till Sverige med sin matte Iri Andersson men kom aldrig att användas i avel. 1973 tog Mona Greta Berglund, kennel Hillgrove, in två puli från Storbritannien och 1976 importerade Inger Karlsson, Hvilans kennel, en hane från Ungern. Aktiva uppfödare under 70-talet var framförallt kennlarna Västsjö, Kutya's, Taltos och Hvilans kennel. Kennel Hillgrove hade också två pulikullar. Totalt rörde sig det inte om mer än ett par kullar om året och fram till 1974 hade endast 34 puli registrerats i SKK.

Under 80-talet hittade nya uppfödare rasen och Stinigården, Bennaz' och Täljetösen har fortfarande puli även om de inte haft särskilt många pulikullar. Några uppfödare gästspelade under 80-talet och har nu slutat med puli. Det är bl a Csaltosz, Woodypets, Bartok, Biretta, och Foxhead. Registreringssiffrorna kom att öka något och fram till mitten av 80-talet hade drygt 300 puli registrerats. Av dessa var 21 import, i första hand från Ungern. Likaså fanns det ett par uppfödare som hade några kullar under 90-talet men som under senare år inte registrerat några pulivalpar. Det är Djingis Khan, Funny Farms, Emilias och Bubbas.

På 90-talet tog flera av dagens aktiva puliuppfödare pulin till sina hjärtan. Det är bl a kennlarna Arankas, Åkerby, Xaida'z, Bedecan, Brianda och Csigora. Även kennel Divineness startade sin uppfödarkarriär på 90-talet men i dagsläget är det kennelägarens mor som övertagit puliintresset under kennelnamnet Confettie's. Under 90-talet kom registreringssiffrorna för puli att öka, för att kraftigt öka i slutet av 90-talet och under 2000-talet. Under 2005 registrerades 99 puli och hittills i år (november 2006) har 124 valpar plus två import registrerats. Flera nya uppfödare av puli har tillkommit på senare år bl Altorro's, Bruksmarkens, Efyrens, Impeccable, Mångsta, Needlepoint, Pure Blood, Rastafarkas, och Trazta. Det finns också registrerade kennelnamn på puli som ännu inte haft någon valpkull och valpkullar som fötts utan kennelnamn. I samband med de ökade registreringarna kan vi också se en tydlig ökning av färgen maskad fakó, en färg som tidigare var mycket ovanlig i vårt land.

Pulin har genom åren varit en populär utställningshund även om det krävs en välskött päls för att kunna delta. En nedklippt puli kan förvisso ställas ut men för en högre premiering är de rastypsiska snörena viktiga och det som skiljer pulin från många andra raser. Inte sällan har pulin grupplacerats och den har till och med placerats i ett antal BIS-finaler. Pulin används även framgångsrikt inom lydnad, agility och bruks. Den första ungerska ras som erövrade ett

lydnadschampionat var en puli. Det var NordUCH SLCH Taltos Leha Liddi som på 80-talet tillsammans med husse Christer Bergquist lyckades bli Sveriges första lydnadschampion i rasen. Därefter har även Gill Norbergs stamtik Int & NordUCH Lp NordV-86-87 Slch Benna blivit lydnadschampion (Kennel Bennaz). I år (2006) har även Lpelit Lpll SLCH SUCH Sv-03 Xaida'Z Ba-Li Isten-Ior "Jack" tillsammans med husse Dorn Josefsson erövat titeln lydnadschampion. Jack är även utbildad servicehund och arbetar aktiv som servicehund till matte Susanne Josefsson.

Det är få puli som genom åren arbetat aktivt som vallhundar. Vid anlagstester har det dock visat sig att de flesta puli har sina vällanlag intakta. Precis som förr i tiden i Ungern är de svenska pulihundarna värdefulla allt-i-allohundar. Vad en puli passar bäst till finns det olika uppfattningar om och har alltid funnits, likaså vilka egenskaper hos pulin som är de viktigaste i avelsarbetet. Jag har via SvKFURs medlemsblad *Furien* lokaliserat vilka uppfattningar om pulin som dominerat eller vilken typ av problem som diskuterats genom åren.

Dominerande uppfattningar

Enkelt kan diskursanalys ses som att via granskning av texter och dokument urskilja vad som anses som viktigt och vilka uppfattningar som dominerar i ett visst ämne eller i en viss tid. En långtgående analys kan utifrån detta även uttala sig om livet bakom texten vilket jag *inte* avser att göra här. Syftet är helt enkelt att lyfta fram hur man samtalat och diskuterat kring rasen puli. Vad jag kan se är att den tidiga diskussionen handlade om *mängden* päls verkligen är avgörande för en funktionsduglig puli. Kritiken riktade sig mot att det oftast var puli med riklig och lång päls som premierades i utställningsringarna.

Diskussionen på senare tid har snarare riktat sig från mängden päls till *hanteringen* av pälsen, dvs mot de mer *friserade* pulihundarna med jämnlånga och jämntjocka snören. Kritikerna är rädda för att pälsens naturliga anlag att filta sig ska gå förlorad med för mycket mänsklig hjälp. Poängen är att korrekt mängd underull i relation till täckhåret själva ska bilda naturliga snören. För mycket underull ger en mer svårskött päls där snörena lättare tovar ihop med varandra. Premiering av puli med riklig päls kan resultera i ett felaktigt avelsurval där hundar med för mycket underull föredras med resultatet att pälsen kräver mer pälsvård. Det finns därför en risk att de lättskötta pälsarna, (snören som bildas med minimal mänsklig hjälp) kan avlas bort. Det betyder dock inte att alla puli med riklig päls behöver ha för mycket underull.

En annan debatt som också funnits under en längre tid, och inte enbart i Sverige är frågan om pulins *färg*. Svart har i Sverige alltid ansetts som den ursprungliga mest rastypiska färgen. Även grå färg har ansetts som ursprunglig. Den senare färgen föll dock bort som godkänd färg i den senaste standardändringen av FCI. Att grått är godkänt i hemlandet Ungern men inte i

Sverige har skapat minst sagt upprorsstämning bland uppfödarna.

Även färgen vit kritiserades när den introducerades. I Ungern betraktas färgen vit som en egen ras som inte ska blandas med de svarta. I utställning bedöms de som en egen rasvariant med eget cert och CACIB. I Sverige deltar svarta och vita puli tillsammans med ett cert för båda färgerna. Däremot är CACIB inte delat, utan delas ut separat för vit och svart puli. I Sverige finns heller inga hinder att blanda vitt med svart även om uppfödarna inte är överens vad som är det bästa. Idag handlar färgdebatten inte så mycket om färgen vit så länge hundarna är tydligt, enfärgat vita, med bra pigment. Diskursen fokuserar istället på den snabbt växande populationen av maskad fakó. Hur denna färg egentligen ska se ut råder det delade meningar om. Det finns också individer som blandar ihop maskad fakó med *felfärgade* puli.

Maskad fakó är en grå/beige/rödaktig päls med svarta strån. Det bör alltid finnas en tydlig svart mask kring nosen. En felfärgad puli är en puli med flera färger. Endast en liten vit fläck på bringan eller några vita strån mellan tårna är tillåtna. Svarta puli kan även ha en grå eller rostfärgad ton i pälsen medan större partier av vitt/grått eller vita/grå tassar inte är i enlighet med rasstandarden. Medlemmar i SvkFUR har noterat att det finns en efterfrågan på flerfärgade valparna varför vissa kan frestas att medvetet avla fram fel färg på puli. Det har därför gått ut en skrivelse till alla uppfödare att de valpar som föds med fel färg registreras med x-stamtavla så att de inte går vidare i avel. Det finns kritiska röster som menar att detta är ett omöjligt uppdrag då pulins färg genom åren förändras. Kritikerna menar att det är svårt att se på en valp vilken färg den slutligen kommer få.

Förutom pulins *päls* och *färg* handlar de dominerande diskussionerna om pulins *användningsområde* och *mentalitet*. Inledningsvis talades det om vikten av att bevara pulins vallande egenskaper och en mentalitet som passade för dessa uppgifter. Kritikerna menade att vi inte ska använda fåren för nöjes skull. Vidare blir vallande puli rätt tuffa i psyket och får ofta höga tankar om sig själva. Eftersom pulin sällan kommer med på några vallningskurser och att det är så pass få som har får och använder pulin som vallhund har allt fler puli börjat användas i bruks, lydnad, agility och på senare tid freestyle. Det finns även puli som utbildats till servicehund.

Det finns en enhetlig bild av att pulihundarna är lämpliga inom det mesta som de provar på. Det som möjligtvis hindrar pulin att nå toppnivåerna är pälsmängden. En del av dessa hundar är därför klippta och kan således inte ställas ut. Det går att urskilja en viss motsättning mellan de som satsar på utställning och bruksgrenar. Det handlar framförallt om vilka meriter som är mest värda för den framtida aveln. Dessa motsättningar är dock inte så stora som inom en del andra raser där man kan peka på en utställnings- och en brukstyp. Istället har SvkFUR genom

åren sökt stimulera till ”både och”. En av pulins främsta egenskaper är ju just dess mångsidighet.

Det uppfödarna *inte* är överens om *mentalbeskrivning* (MH – mentalbeskrivning hund) är ett bra redskap för att ”mäta” pulins mentalitet. Än så länge är det endast knappt 30 puli som genomgått mental unghundsbeskrivning varför det i dagsläget inte går att skapa någon profil över hur pulins mentalitet ser ut utifrån denna. Om MH är ett bra eller dåligt instrument för att urskilja pulin mentalitet går därför inte att uttala sig om ännu. När vi fått fler beskrivna puli går det att upprätta en profil som sedan kan jämföras med den allmänna uppfattningen. Det finns även då möjlighet att, om man vill, utforma vad som är önskvärt eller inte på just puli.

Jag har tidigare tagit upp pulins päls, färg, användningsområde och mentalitet som viktiga samtalsområden genom åren. Det finns ytterligare ett problem som i hög grad diskuterats sedan 80-talet. Det handlar om pulins *storlek*. Som tidigare nämnts har pulin historiskt sett haft olika storlekar men rasstandardens har begränsat pulins mankhöjd där den ideala hanen bör vara 40-44 cm och tiken 37-41 cm. Framförallt har det handlat om att våra puli blivit för stora och fått för långa ryggar. För att förhindra en successiv höjning av mankhöjden genomförde klubben obligatorisk mätning på utställning. Detta kom dock inte fungera i praktiken. Uppfödarna uppmärksammade ändå problemet med för stora puli och idag anses det inte vara ett generellt problem.

För stora och för små puli dyker upp då och då, men på senare tid är det inte mankhöjden som diskuterats utan nosens-, benens- och svansens längd. Det handlar helt enkelt om de rätta proportionerna, och i somliga fall, fel proportioner. Det här med mankhöjd och proportioner är ibland svårt att se på den pälsrika pulin - det är lätt att ögat ibland blir lurat. Det har därför diskuterats om det vore möjligt att ordna mätning av mankhöjd, nos, svans etc så vi får en bättre dokumentation av pulins storlekar.

Utöver de fem teman i pulidiskussionen som nämnts ovan har givetvis många andra ämnen diskuterats, men i mindre omfattning. Det finns ämnen som inte varit särskilt omstridda då de på en teoretisk nivå delas av alla. Exempelvis framhålls vikten av könsprägling och korrekt rörelseschema. Trots stor enighet när det gäller vikten av pulins typiska rörelser och tydlig könsprägling finns en uppfattning att detta saknas hos många puli. Detta var också något som underströks i det tidigare domarkompendiet för puli.

Inte så överraskande är alla också överens om att vi vill ha friska och sunda puli även om man inte alltid är överens vilken den bästa vägen dit är. Den allmänna uppfattningen genom åren dock att pulin är en mycket frisk och sund ras med få hälsoproblem. I avelsriktlinjerna är det

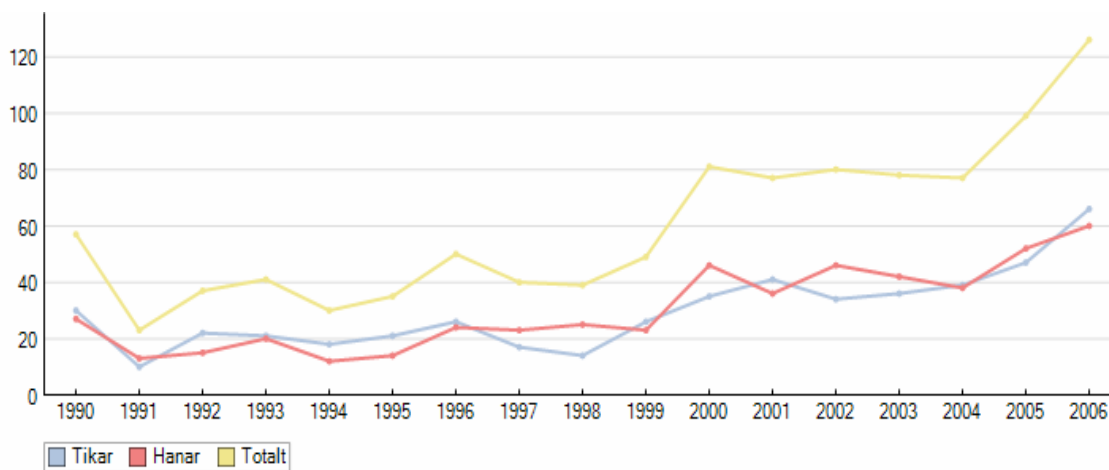
avel med ögonlysta, hd-fria hundar som rekommenderats. Det finns ett par kombinationer där den ena parten haft hd C vilket skapat reaktioner. Motreaktionen har varit en noggrann uppföljning samt att vi inte enbart kan utgå från föräldrarnas hd-status, utan bör även ta hänsyn till det närmaste släktskapet. Likaså har det på senare tid uppmärksammats att vissa avelsdjur används mer än vad som är önskvärt om vi samtidigt ska utöka den genetiska variationen. Låt oss i nästa kapitel titta närmare på hur det står till med pulins hälsa idag.

2. Nuläge

Valpkullar

Eftersom det inte förekommer någon dödsfallstatistik på puli går det inte att säga exakt hur många puli som finns i Sverige idag. En rimlig uppskattning är att det med tanke på de ökade registreringsiffrorna i dagsläget finns ca 500 puli i Sverige.

Diagram 1. Antal registreringar per år

Källa: SKK avelsdata

Diagram1 visar en tydlig trend med allt fler födda valpar per år. Det finns inget som talar för en minskning de närmaste åren med tanke på det ökande antalet uppfödare inom rasen.

Aktiva uppfödare som haft minst en kull de senaste åren är: Altorro's, Arankas, Bedecan, Brianda, Bruksmarkens, Csigora, Confettie's, Efyrens, Impeccable, Mångsta, Needlepoint, Rastafarkas, Stinigården, Trazta, Västsjö, Xaida'z och Åkerby.

Nedan följer en sammanställning av registrerade valpar, import, hd-status och grad av inavel från 1990-2000. Eftersom alla ögonlysningsresultat inte finns registrerade i SKK:s databas finns denna inte med här.

1990

Tabell 1. 1990. Antal registreringar och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	30						10	2			12
hane	27						12		1		13
totalt	57										25

Totalt 57 födda valpar fördelat på 13 kullar.

- 44% av dessa är höftledsröntgade.
- Däremot är alla avelsdjur höftledsröntgade utan anmärkning utom en tik med grad 1.

Tabell 2. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,25 - 10 %	10,1-20 %	> 20 %
valpar	11	18			10	10
kullar	3	4			2	2

* 2 kullar kan inte beräknas med hjälp av avelsdata då de fått för många kullar (5 resp. 7)

1991

Tabell 3. 1991. Antal registreringar och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	8						6				6
hane	13						7	1			8
totalt	23						13	1			14

Totalt 21 födda valpar fördelat på 4 kullar.

- 67 % av dessa är höftledsröntgade.
- 2 tikar importeras
- Ett avelsdjur saknar hd-status, en har hd ua och 2 st har hd 1, en är röntgad utomlands.

Tabell 4. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 - 3 %	3,1 -6,25 %	6,26 -10 %	10,1 – 20 %	> 20 %
valpar	8		5		5	
kullar	1		1		1	

* I en kull kan inavelsgraden ej beräknas då tiken fått 6 valpkullar

1992

Tabell 5. 1992. Antal registrerade och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	22						10	1	1		12
hane	16						5				5
totalt	38						15	1	1		17

- Totalt 37 födda valpar fördelat på 10 kullar.
- 45 % av dessa är höftledsröntgade. 1 hane är ögonlyst ua.
- 1 importerad tik som saknar hd- och ögonresultat.
- Alla avelsdjur har hd ua utom ett med hd 1 och ett som ej är bedömningsbart.

Tabell 6. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	01 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 -10 %	10,1 – 20 %	> 20 %
valpar	5	11	2		8	3
kullar	1	3	1		2	1

* 2 kullar kan ej beräknas

1993

Tabell 7. 1993 Antal registrerade och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	20						10		1	1	12
hane	19						3		1		4
totalt	39						13		2	1	16

- Totalt 39 födda valpar fördelat på 8 kullar.
- 41 % av dessa är höftledsröntgade.

- Alla avelsdjur har hd ua utom en individ med hd 1 och en som saknar hd-status.

Tabell 8. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 - 10 %	10,1 - 20 %	> 20 %
valpar	18	5		3	5	8
kullar	3	1		1	1	2

1994

Tabell 9. 1994. Antal registreringar och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	21						8	1			9
hane	14						3		1		4
totalt	35						11	1	1		13

Totalt 32 födda valpar fördelat på 8 kullar.

- 3 importter, 2 hanar och 1 tik.
- Knappt 50 % av dessa är höftledsröntgade.

Tabell 10. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 - 10 %	10,1 - 20 %	> 20 %
valpar	10	4	5	6	3	1
kullar	2	1	1	1	1	1

* 1 kull ej medräknad, inte heller importerna

1995

Tabell 11. 1995. Antal registrerade och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	17						10	2			12
hane	14						12		1		13
totalt	31						22	2	1		25

Totalt 30 födda valpar fördelat på 7 kullar.

- 68 % av dessa är höftledsröntgade.

- 1 importtik som saknar hd- och ögonstatus.
- Alla avelsdjur är hd-fria utom en hane med hd 2.

Tabell 12. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 -10 %	10,1 -20 %	> 20 %
valpar	18				6	
kullar	4				2	

* 1 kull ej inräknad

1996

Tabell 13. 1996. Antal registreringar och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	26						7	1			8
hane	22						6	1	1		8
totalt	48						13	2	1		16

Totalt 47 födda valpar fördelat på 14 kullar.

- Drygt 33 % av dessa är höftledsröntgade.
- 1 importhane från Tyskland.
- 3 avelsdjur saknar hd-status.

Tabell 14. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 -3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 -10 %	10,1 – 20 %	> 20 %
valpar	20	9	8		7	4
kullar	5	3	3		2	1

1997

Tabell 15. 1996. Antal registreringar och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	21				2		4	1		1	8
hane	24	1		2			7	1	1	2	13
totalt	45	1		2	2		11		2	3	21

- Totalt 44 födda valpar fördelat på 12 kullar.
- Drygt 34% av dessa är höftledsröntgade.
- 1 importhane från Ungern med hd ua.
- 1 avelsdjur har hd 1.

Tabell 16. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 - 10 %	10,1 - 20 %	> 20 %
valpar	18	9			9	9
kullar	4	2			3	3

1998

Tabell 17. 1998. Antal registrerade och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	15		1		1		4			2	8
hane	24	7	2	1			3			2	15
totalt	39	7	3	1	1		7			4	23

- Totalt 37 födda valpar fördelat på 10 kullar.
- 2 importtikar från Danmark, båda med hd ua.
- 59% av dessa är höftledsröntgade.
- 2 avelsdjur har hd 1.

Tabell 18. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 - 10 %	10,1 - 20 %	> 20 %
valpar	20	14			1	4
kullar	4	3			1	2

1999

Tabell 19. 1999. Antal registrerade och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	27	7	2	1		2					12
hane	25	5	1	2		1					9
totalt	52	12	3	3		3					21

- Totalt 51 födda valpar fördelat på 12 kullar.
- I importhane från Ungern med hd ua
- 40 % av årets registreringar är höftledsröntgade.

Tabell 20. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 - 10 %	10,1 – 20 %	> 20 %
valpar	29	7		16		
kullar	6	2		4		

2000

Tabell 21. 2000. Antal registrerade och antal hd-röntgade

	reg	hd A	hd B	hd C	hd D	hd E	hd ua	hd 1	hd 2	hd 3	totalt
tik	30	10	2	2	1						15
hane	43	8	2	5	3	1					19
totalt	73	18	4	7	4	1					34

Totalt 70 födda valpar fördelat på 15 kullar.

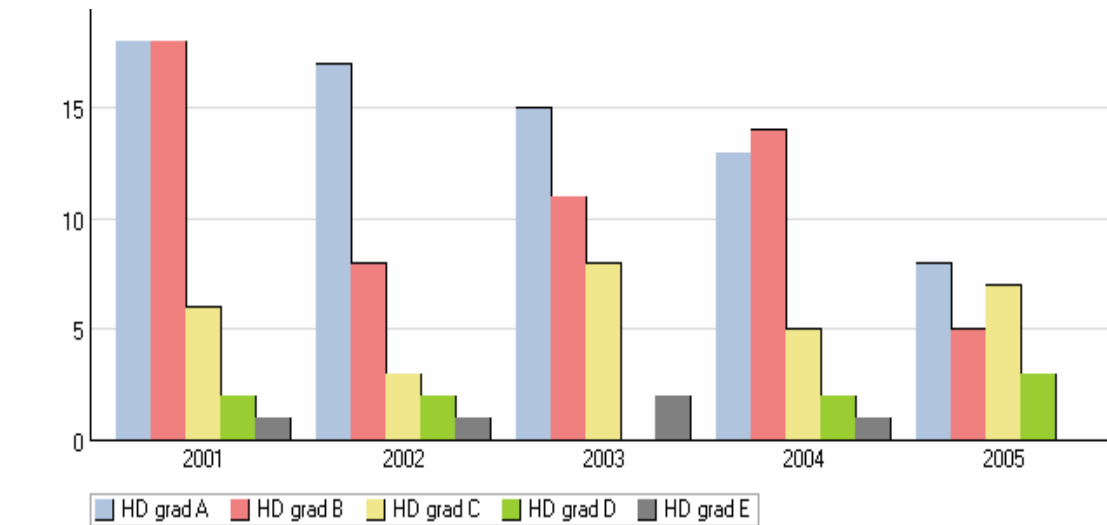
- 3 importter, 1 irländsk hane med hd ua och öga ua, 1 tik från Danmark som saknar hd-status.
- 46% av årets registreringar är höftledsröntgade.
- 1 avelsdjur saknar hd-status.

Tabell 22. Graden av inavel i % per valp och kull

	0 %	0,1 - 3 %	3,1 - 6,25 %	6,26 – 10 %	10 – 20 %	> 20 %
valpar	31	8	12	8	2	12
kullar	5	1	3	2	1	3

I detta kapitel kan vi se att andelen hd-röntgade individer sällan överstiger 50 %. En snabb titt i avelsdata för 2001-2005 ger att antalet röntgade hundar inte når över 50 % här heller. Då får vi tänka på att de som är födda de senaste åren kanske inte hunnit röntga och en del puli är fortfarande för unga. Det finns med andra ord fortfarande möjlighet att påverka hd-statistiken för de senare åren. Från 1990 är det enbart tre år som har *mer än hälften* av hundarna röntgade. Detta måste uppfattas som en tämligen låg andel med tanke på att det faktiskt förekommer hd-fel inom rasen. Enligt SvKFURs avelsriktlinjer rekommenderas att endast puli med A och B används i avel.

Diagram 2. Hd-resultat för åren 2001-2005

Vi kan också se att graden av inavel för flera valpkullar är hög. Trots import och utavel ligger den totala inavelskoefficienten jämförelsevis högt även om denna har minskat under 2000-talet.

Avelsdjur

I tabell 23 nedan kan vi se att graden av inavel totalt sett har minskat under 2000-talet. En möjlig förklaring är Sveriges öppnare gränser, där det nu är enklare att importera och para utomlands. Under 2005-2006 ser det ut som inavelsgraden vänder uppåt igen vilket vore olyckligt med tanke på att rasen är numerärt liten.

Tabell 23. Den totala inavelskoefficienten per år i procent.

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
7,6	7,8	7,6	4,8	3,9	5,8	8,4	1,6	2,6	3,6	2,5	1,9	2,7	1,9	2,9	3,9

Linjeavel, parning mellan besläktade individer, har varit en självklar avelsmetod för att bevara rastypiska individer inom en ras. På senare tid har dock baksidan med inavel uppmärksamats, då inte enbart goda gener dubbleras utan även sämre gener vilket resulterat i en del sjukdomar. En annan fara är också utarmningen av gener, där den genetiska variationen går förlorad. Det har talats om inavelsdepression där fertilitet, temperament och kullstorlek har påverkats negativt utav graden av inavel över tid.

Att öka den genetiska mångfalden är ett av uppdragen SKK gett rasklubbarna. Bakgrunden

finner vi i en konvention om biologisk mångfald som antagits av FN 1992. Året därpå beslutade Sveriges riksdag om en svensk strategi för bevarandet av den biologiska mångfalden. Mer precist handlar det om kartläggning, analys, utarbetandet av riktade strategier samt uppföljning av resultaten. Att minska den totala inavelsgraden hos puli kan därför ses som ett viktigt arbete i ett globalt sammanhang. Låt oss börja med att lokalisera vilka hanar som använts mest frekvent inom aveln.

Tabell 24. De 20 hanar som gett flest barnbarn

Namn	Födelseår	Avkommor	Barnbarn
Falu Rossza Enyves-Ernö	1996	29	136
Mournebrake Fades To Gray At Brookh	1998	37	87
Rétközi-Bator Ati	1994	30	87
Divineness Amiral	1993	11	77
Rosenhjorth's Höl-Fa Nagy	1992	5	63
Brianda He-Bo Gigolo	1993	28	61
Adu Von Aventinus	1995	46	56
Szentmihalyi-Szabo Ubul	1995	0	52
Åkerby Amicus Veritatis	1998	35	52
Luna Crazy Corny	1992	32	37
Västsjö Hungarian Bob Marley	1990	6	34
Västsjö Fabian Ferlin	1999	24	31
Rosenhjorth's Da-Csu Hector	1990	7	31
Rosenhjorth's Black Csardas	2000	42	27
Arankas Digger	1997	25	25
Brianda Ba-Fi Lojal	1997	22	23
Västsjö Lakritz	1991	17	23
Västsjö Lahmann	1991	7	21
Mamaros Chelsy Caddie	1991	4	18
Västsjö Kunizon	1990	8	17

Observera att tabell 24 inte utgår från mest använda hanar utan de som har flest barnbarn. Det innebär att listan kan komma ändra sig då alla hanar inte hunnit få barnbarn. Det är också så att en del av dessa hanar inte fått några valpar i Sverige utan något barn importerats till Sverige och använts i avel. Uppfödare som har dessa hanar i sina stamtavlor bör kunna ställa högre

krav på avelsdjuren då linjen inte är särskilt unik samt att det blir extra viktigt att hålla inavelsgraden nere för just dessa kombinationer. Det är dock inte enbart enskilda hanar som producerat många barnbarn, utan låt oss också ta en titt på tidsidan:

Tabell 25. De 20 tikar som gett flest barnbarn

Namn	Födelseår	Avkommor	Barnbarn
Brianda Na-Bo Ingefära	1995	24	88
Västsjö Jongleuse Teuse	1990	12	76
Västsjö Vakritza Umbrella	1995	15	68
Divineness Afrodite	1993	23	49
Byrata's Terri	1990	13	46
Abdillya Opal	1991	18	45
Berta Varadinska Vatra	1998	0	42
Åkerby Ars Poetica	1998	18	39
Västsjö Frödings Farliga Flicka	1999	14	38
Brianda Fa-Bo Finess	1991	7	28
Divineness Electra	1998	23	27
Brianda Na-Bo Irma La Douce	1995	21	26
Västsjö Filippa Ferlin	1999	16	25
Rosenhjorth's Black Baroness	1999	10	25
Bruksmarkens Lo-Ir Czindra	1999	12	24
Xaida'Z Gi-Xa Dicsös Lidi	1996	18	23
Västsjö Ernö-Zabrella	1999	14	23
Xaida'Z He-Ax Garizs-Gaia	1999	13	23
Xaida'Z Axzéss-Allonge	1993	12	21
Västsjö Rallyrunda	1993	15	18

Precis som hos hanarna kan vi se att det är en handfull tikar som ligger bakom de flesta barnbarnen. En intressant tolkning av tabell 3 och 4 är att det inte nödvändigtvis är den hane eller tik som producerat flest valpkullar som har flest barnbarn. Det vore därför olyckligt att begränsa användandet av varje tik och hane till *mindre* än kennelklubbens rekommendationer att ingen tik eller hane bör användas mer än 5 gånger var. Istället bör varje uppfödare ställa högre avelskrav på frekvent använda linjer samt noggrant utvärdera inavelskoefficienten.

Enkätresultat

Enkätresultatet baseras på 180 inkomna enkätsvar från ägare till puli registrerade 1990-2003. Tyvärr finns det ett par variabler (frågor) där resultaten måste betraktas som mycket osäkra. En del problem med enkäten torde inte påverka resultaten men det är framförallt två frågor där vi menar att svaren är *mycket* osäkra. Det gäller i första hand frågan om allergi och eksem då de funnit med som underfrågor till om hunden haft problem med huden. Här finns ett stort bortfall.

Vidare har mer än hälften av respondenterna hoppat över frågan om deras hund haft godartad tumör p g a av otydlig frågeordning. Med tanke på att försäkringsstatistiken visar på en ökning av godartade tumörer bedömer vi svaren till denna fråga som mycket tveksamma. Det finns fler felkällor. Antalet insamlade enkäter är ca 170 och antalet hundar ca 180 (flera hundar har ibland fyllts i på ett formulär). Antalet registrerade hundar under denna period är betydligt fler än dessa 180. Man kan också anta att mer engagerade hundägare och uppfödare är överrepresenterade i det insamlade materialet, jämfört med andra, mindre engagerade valpköpare. Detta kan givetvis också påverka hur väl resultatet avspeglar ”verkligheten”.

Ungefär hälften av hundarna som resultatet bygger på är födda år 2000 eller senare. Perioden 1990-1999 representeras alltså sämre, och det gäller speciellt de första fem åren av denna period. Siffrorna för hundar födda i början av undersökningsperioden är därför rimligen mer osäkra än rörande senare del.

Huvudintrycket är att enkätsvaren visar på få problem i rasen. Vissa av de omfrågade sjukdomarna har inte en enda respondent uppgett att deras puli har haft eller drabbats av. Det gäller t ex hypothyreos, hyperthyreos, diabetes, prostataproblem, analfistel, magomvridning, epilepsi (en misstänkt epilepsi, dock), 85 % av de hundar som var i livet betecknades ha ett allmäntillstånd som var ”mycket gott”. Ingen hund betecknades ha ett allmäntillstånd som var sämre än ”gott” (13 %) eller ”medelgott” (4 %).

Sjukdomars frekvens

Vi använder oss här av en indelning i fem kategorier, nämligen:

- Inga uppgivna fall
- Enstaka fall – en till två *individer* uppvisar sjukdomen/problem
- Få fall – två till fyra procent uppvisar sjukdomen/problem
- En del fall – fem till nio procent uppvisar sjukdomen/problem
- Vanligt förekommande – tio procent eller fler uppvisar sjukdomen/problem

Där det finns signifikanta (d v s statistiskt säkerställda) eller nästintill statistiskt säkerställda, skillnader mellan könen har detta noterats.

Inga uppgivna fall:

Hypothyreos
Hyperthyreos
Diabetes
Prostataproblem
Analfistel
Magomvridning
Epilepsi

Enstaka fall:

Eosinofilt granulom (Cavaliermärken)
Patellaluxation
Njurproblem
Leverproblem
Oklar feber
Infektioner
Neurologisk åkomma utom epilepsi – 2

Få fall:

Borrelia
Erichia
Nedsatt immunförsvar
Ögonproblem
Återkommande halsinfektion eller halsproblem
Livmoderinflammation
Återkommande diarréer (vanligare bland hanar)
Återkommande kräkningar
Bråck
Hormonrubbnings (ej hypothyreos, hyperthyreos el. diabetes)
Hjärtsjukdomar
Cancer (samtliga tikar)

En del fall:

Allergier
Saknar testikel
Diverse mag-/tarmproblem
Urinvägsinfektion
Analsäcksproblem

Godartade tumörer (samtliga tikar)

Vanligt förekommande:

Bettfel – 10 % (nästan uteslutande underbett)

Eksem – 10 %

Skendräktighet – 13 % av tikar (men endast undantagsvis upplevs detta som problem)

Öroninflammation – 15 %

Klåda – 16 % (vanligare bland hanar)

Hudproblem sammantaget – 25 % (vanligare bland hanar)

Olycksfall och dödsorsaker

Tjugofyra procent av respondenterna anger att deras hundar drabbats av olycksfall som krävt veterinärvård. Så här fördelar sig siffrorna:

Bitskador 4 %

Trafikolycka 5 %

Ormbett 2 %

Annat 15 %

Kategorin ”Annat” rymmer allt mellan insektsbett, förgiftning som valp, satt pinnar i halsen, landat olyckligt och sträckt korsbandet till avklippta svansar vid ”tragisk båtolycka”.

Angivna sjukdomar som lett till döden (eller avlivning) är: förstorat hjärta, akut hjärtstopp, förlamade bakben, höftfel, lever och binjurar som slutat fungera, lymfkörtelcancer, lymfom, organsvikt med nedsatt immunförsvar, stamcellscancer i munnen, eventuell hjärnblödning – trillade ihop, och slutligen urinsten. En individ per dödsorsak. En individ har avlivats då den ”aldrig gick att få rumsren”. En individ avlivades på grund av ”personlighetsstörning, tappade kontrollen och blev ej kontaktbar”.

Sjukdom 9 individer

Ålder 5 ”

Olycka 1 ”

Temperamentsproblem 1 ”

Annat 2 ”

Tester och prov

4% uppger att de genomfört karaktärsprov. Likaså är det 4% som genomfört mentalbeskrivning/MH. Endast en individ har enligt enkäten genomfört mentaltest (korning). På senare år har ytterligare en puli genomfört denna test. Enligt avelsdata kan vi konstatera att andel mentalbeskrivna hundar är färre än 30 individer även om vi kan se ett ökat intresse på senare tid.

För att hitta beskrivningar om pulins temperament får vi istället titta på den fria texten i enkäten. Här beskrivs pulin som egensinniga, glada, lekfulla, skälliga (men oftast i positiv mening!). Vidare är de mycket hemkära och vaktande. Absoluta majoriteten som skrivit något på denna fråga använder sig av uttrycket *underbara*. Normalt vid enkäter skriver en tiondel av respondenterna något på en avslutande öppen fråga. Här har knappt 40 % gjort detta.

Visst finns även kritik. Allt från ”Aldrig mer puli” till att de ”fick inte reda ut tovarna, fick åka till veterinären med han”. Likaså upplever somliga skällandet som jobbigt och i viss mån kan man se en och annan som upplever pälsvården som svår. De negativa kommentarerna överskuggas dock av alla superlativ som översvallande lycka över sin puli och dess fantastiska egenskaper.

Förutom mentalbeskrivningar finns det ett visst intresse att testa vallanlaget hos sina puli och 6% uppger att de genomfört vallanlagsprov. Otydligt ifyllda enkäter kan dock tyda på att siffran kan vara närmare det dubbla. Merparten uppger att deras puli vallar och har ett gott vallanlag. Det ska poängteras att detta inte är ett vallningsprov utan en test om pulin har *anlaget* att valla.

Försäkringsstatistik

De flesta puliägare har sina hundar försäkrade och då i första hand i Agria. Av övriga försäkringsbolag har Sveland flest puli. Veterinär Ann Fristedt har sammanställt vilka skador puli behandlats för enligt Agria (1995-2004) och Sveland (2000 -2004). Åkommor som behandlats är:

Flest skadeanmälningar gäller:

Ortopedi 41 st

Mag- och tarmsjukdomar 30 st

Cancer och tumörer 24 st

Hudproblem och allergi 23 st

Njurar och urinvägar 23 st varav urinsten 8 st

Skador 17 st

Förekommande fall:

Hormonsjukdomar 14 st

Neurologi 8st

Mun, svalg, tänder 8 st

Gynekologi 8 st

Lungor 8 st

Neurologi 8 varav epilepsi 5 st

Öron 7 st

Ögon 6 st

Testiklar, prostata 6 st

Infektion 2st

Det finns också 24 fall som klassats som övrigt exempelvis trötthet, feber, aptitnedsättning. Jämförelsevis har puli hög andel ortopediska fall. Häri räknas även HD (6 fall) och Patella-luxation (6 fall). Men skadorna behöver inte vara av ärftlig karaktär. Jämfört med pumi har puli inte enbart fler ortopediska fall utan även fler tumörer, urinvägsproblem och mag- och tarmproblem. Exempelvis finns det ingen pumi som fått urinsten medan 8 puli fått det.

Jämfört med pumi har dock puli mindre skador och halsproblem. Puli har även mindre hudproblem. Hudproblemen är ändå fler än önskvärt för puli eftersom puli ska vara en mycket tålig hund. Varför förekommer det urinsten hos puli men inte hos pumi? Håller immunförsvaret på våra puli att bli sämre? Eller är det övergången till torrfoder som påverkar magen och klådan hos våra puli i dag? Varför ökar tumörerna?

Värt att notera är att i enkäten finns endast ett misstänkt epilepsifall utan egentlig diagnos. Enligt försäkringsstatistiken finns det uppgett 6 fall av epilepsi. I övrigt bekräftar försäkringsstatistiken enkätens resultat om ökade problem med hud och tumörer. Det är rimligt att dessa aspekter lyfts fram som några av de uppgifter en riktad avelsstrategi skulle kunna ta i tu med.

3. Slutsatser och avelsmål

Vidare dokumentation

De rasspecifika strategierna ska inte ses som slutgiltiga. Det är viktigt att se RAS som ett pågående arbete som kräver uppföljning och utvärdering. De mål som presenteras i detta kapitel består dels av vidare dokumentation och dels av konkreta förändringar. Nedanstående mål kan därför ses som delmål i ett längre perspektiv.

Med tanke på vikten av att öka den genetiska variationen får inte målen vara för ensidiga och enbart fokusera på några få aspekter. Viktigast av allt är att ta hänsyn till helheten och tillsammans avla fram puli som vi internationellt sett kan vara stolta över. En rimlig tidsplan för nedanstående mål torde vara 5 år. Det är så pass lång tid att vi har möjlighet genomföra förändringar, och eventuellt ompröva vissa delmål. De första målen nedan avser *vidare dokumentation* då dagens faktaunderlag inte räcker som beslutsunderlag.

1. **Mentalbeskrivning** – mentalbeskrivning är inget krav på puli idag. Det är också få puli som testats varför SvkFUR uppmanar puliägare att frivilligt mentalbeskriva sina hundar. Mentalbeskrivning är inget prov och det finns i dagsläget ingen profil hur pulin uppför sig vid de olika momenten eller vad som är önskvärt. Detta kan endast göras när minst 20 tikar och 20 hanar beskrivits. Målet är att detta ska ha uppnåtts inom en 5 års period.
2. **Storlek** – det behövs ytterligare faktaunderlag för att vi ska kunna bibehålla pulins ideala storlek och proportion. För stora puli, för långa nosar, för korta svansar är problem som uppmärksammas. SvkFURs förslag är att klubben köper in en mätsticka och att det införs mätning av puli i samband med större träffar. Det är bra om det är två olika personer som mäter och att varje hund blir mätt flera gånger. Målet är att vi inom 5 år ska ha ett gediget material kring pulins olika mått och om det går att identifiera frekventa avvikelser från rasstandarderna.
3. **Ögonlysning** – ögonsjukdomarna hos puli är få idag. Å andra sidan har vi genom åren inte någon komplett statistik på området. De flesta uppfödare följer idag SvkFUR rekommendation att ögonlysa avelsdjuren. Detta görs oftast enbart en gång och då på relativt unga puli. Ögonsjukdomar som PRA uppträder oftast på äldre dagar och inom vissa raser har man trots att man inte haft problem tills någon ögonlyser sin äldre hund. Hos svensk lapphund har det visat sig att merparten av avelsmaterialet är bärare av *pred* (variant av PRA). För att detta inte ska hända inom pulirasen vill SvkFUR verka för att fler hundar, framförallt avelsdjur över fem år ögonlyses.

4. **Hudproblem**- enkäten visar på en jämförelsevis frisk ras även om vi kan se att en fjärdedel har haft någon form av hudproblem. Det är möjligt att andelen kan vara ännu högre då försäkringsstatistiken bekräftar att åkommor som hudproblem och allergi har många skadeanmälningar. Är det så att pulin har problem med allergi och immunförsvaret? Eller är det tillfälliga våteksem och resultat av en för tät päls? Ytterlig dokumentation av olika hudproblem behövs och uppfödarna och puliägarna uppmanas att informera avelsrådet om olika hudproblem. Kopia på veterinärintyg bör skickas till avelsrådet. Puli med långvariga eksemer eller någon form av allergi bör givetvis inte användas i avel.

5. **Tumörer** – enligt enkäten har inga hanar men knappt en tiondel av tikarna haft cancer. 15 % av tikarna har haft godartade tumörer. Bortfallet på frågan är stort och andra indikationer visar att siffran borde vara högre. Försäkringsstatistiken bekräftar även detta. Godartade tumörer behöver i sig inte vara ett avelsproblem men bör granskas vidare. Hur kommer det sig att det är tikarna som drabbas? Är detta en tillfällighet eller bestående trend? Uppfödare och puliägare uppmanas att rapportera om ev. fall av cancer och tumörer. En kopia av veterinärintyget bör skickas till avelsrådet.

För en bättre puli

Vi måste sträva framåt och få en så frisk, mentalt stabil och exteriört god puli som möjligt. Avel mot typ och hälsa måste gå hand i hand och det ena får inte utesluta det andra. Några generella avelsmål presenterades i första kapitlet i ett antal att-satser. Dessa bör dock kompletteras med några mer specifika insatser. Det handlar om:

1. **Ökad genetisk variation** – är en av de viktigaste direktiven till rasklubbarna och bör alltid beaktas i varje tänkt kombination. Fler import, parningar utomlands och en så låg inavelskoefficient som möjligt i varje kull möjliggör att hålla den totala graden av inavel nere. Målet är att den totala inavelskoefficienten bör ligga under 2,5 %. Ingen tik eller hane ska användas mer än 5 gånger. De puli med någon av de mest använda hanarna och tikarna i stamtavlan bör användas mindre alternativt sikta på så låg grad av inavel som möjligt, gärna utavel. Det är viktigt att studera den ökade genetiska variationen i sin helhet och inte stirra sig blind på den enskilda kombinationen. Dubblingar i stamtavlan kan ibland behövas för att nå ett specifikt syfte så länge varje uppfödare är medveten om varför kombinationen görs och riskerna med linjeavel där inte enbart goda anlag dubblas. I övrigt är en god tumregel att ingen hund bör dubblas i stamtavlan inom de tre närmaste generationerna.

2. **Höftleder** - endast hd-fria individer bör användas i avel. D v s A och B samt tidigare Ua. Endast i undantagsfall bör en C-hund användas om kombinationen tillför kvaliteter som inte är möjligt på annat sätt. Målet måste även i fortsättningen vara att avla fram hd-fria puli. Om 5 år bör andelen hd-fria hundar, med A eller B, vara minst 60 %. Vi måste även få bättre kunskap om hd i det nära släktskapet runt avelsdjuren och andelen hd-röntgade hundar måste öka. Målet är att *minst 50 %* av alla puli som registreras under ett år ska vara röntgade.

3. **Bettfel** - är ett av de vanligaste problemen hos puli. Var tionde puli har bettfel, i huvudsak underbett. Det är viktigt att dessa inte används i avel eller premieras på utställning. Uppfödarna bör också notera hur betten ser ut hos individerna runtomkring avelsdjuren. Det är svårt att rent konkret mäta ökningen eller minskningen av bettfel. Dessa puli blir oftast sällskapshundar som inte ställs ut eller används i avel. Det är viktigt att uppfödarna inte tummar på denna praxis om vi ska minska ner på andelen puli med bettfel. Målet är att hålla andelen puli med bettfel *under 10%*. Ingen uppfödare bör därför ha fler än *en* av tio valpar med bettfel. Om så är fallet bör avelsmaterialet utvärderas ordentligt.

4. **Färg** - problem med felfärgade puli måste tas på allvar så att inte de ursprungliga färgvarianterna går förlorade. Idag premieras fakó utan mask och flerfärgade puli, framförallt svarta med för stora vita eller grå fält på utställning trots att detta är ett diskvalificerande fel enligt rasstandard. SvkFUR avser att fortsätta att utbilda och informera uppfödare, domare och puliägare om problemet. Målet är att om fem år bör uppenbart felfärgade valpar vara registrerade med x-stamtavla, ej premieras på utställning och ej användas i avel. Det behövs även större kunskap hos uppfödarna om hur pulins olika färger nedärvs och vilka kombinationer som bör undvikas för att vi i nästa steg ska kunna minimera antalet felfärgade valpar.

5. **Ökad kunskap** – förutom att uppfödarna bör fortbilda sig i hur olika färger nedärvs är det viktigt att uppfödarna utbildar sina valpköpare om pulins mentalitet, konstruktion och pälsvård. En viktig kanal till kunskap är medlemskap i Svenska klubben för ungerska rashundar (SvkFUR) och uppfödarna uppmuntras att anmäla sina valpköpare som medlemmar till klubben. Vidare bör uppfödarna stimulera till deltagande i tävlingar, prov och utställningar. Det är viktigt att vi tillsammans visar upp vilken mångsidig och trevlig kompiss pulin är och på så vis sprida kunskap om vår ras.

Till sist

Det är nödvändigt att uppfödare och pulientusiaster tillsammans verkar för att ovanstående avelsmål är uppfyllda om 5 år. Om kommande utvärdering visar att mål ej uppnåtts måste vägen dit, dvs aktuella medel, att omprövas. Det kan kanske behövas striktare regler eller tydligare riktlinjer. SvkFURs ambition är dock att varje uppfödare måste ta sitt eget ansvar och vid varje planerad kull analysera hur väl den stämmer överens med de gemensamma målen. Förutom de rasspecifika avelsmålen nämndes inledningsvis en rad grundkrav för SKKs uppfödare. Detta gäller också *varje* puliuppfödare, vid *varje* parning. Låt oss därför repetera dessa:

- *Att* följa SKKs etiska riktlinjer och normer
- *Att* rätta sig efter svenska lagar och konventioner kring avel/vård av sällskapsdjur.
- *Att* bevara rasens genetiska mångfald
- *Att* endast använda avelsdjur som kan fortplanta sig naturligt
- *Att* alla avelsdjur är vuxna och mogna för avelsdebut
- *Att* endast använda friska hundar i avel
- *Att* vara väl förtrogen med rasstandarden och vad den innebär
- *Att* endast använda avelsdjur som ej uppvisar överdriven rädsla eller aggressivt beteende

Avslutningsvis vill jag tacka för alla kommentarer som jag har fått i samband med detta arbete. Jag vill dock betona att det endast är dokumenterade problem med ett faktaunderlag som finns med in den rasspecifika avelsstrategin. God kännedom om rasstandarden är dock grundbulten för varje puliuppfödare även om alla aspekter inte finns specifikt presenterade här. Jag har t ex fått synpunkter på vikten av ett rastypiskt rörelseschema, könsprägling och fulltandade puli. Det finns all anledning att återkomma till detta i den kommande uppdateringen av domarkompendiet för puli.

Källförteckning

Statistik:

Enkätresultat från 180 puliägare registrerade 1990-2003
SKK, hunddata och avelsdata
Försäkringsstatistik från Agria och Sveland

Kommentarer:

SvkFURs medlemsblad *furien* från 1983-1995
Anteckningar från medlemsmöte, augusti 2006
Hundar och Hundsport, nr 6 1947

Artiklar:

Folkell, S *Puli 1963-1983*, publicerad i *Furien* (1984)

Hjort, L R *Ungerske vakt- og gjeterhunder*, publicerad i *Hundesport* (2006)

Lindholm, Å *Ungerska raser* - publicerad i *Hundesport* (1997)

Myreback, K *Ingen hund – en puli*, publicerad i *Hallå Kuvasz* (1998)

Moore, G .
Moore, T *Sumerian origin for the Puli - Fact or Fiction?* Publicerad
Hungarian Review (1973)

N'Diaye, R *Raskompendium för Puli*. Till domarkonferensen 1995. Publicerad
av SvKFUR (1995)

Litteratur:

Arch, A *Hungarian Puli*, Interpret Publishing (2001).

Benis, L *This is the Puli*, TFH Publications (1976)

Sárkány, P.
Óscar I *Dogs of Hungary*, Corvina Press, (1977)

Teubert, M. *Ungarische Hirtenhunde*. Kosmos (1979)

Mészáros, M
Länger, G
Szabó, Z *Puli, Pumi, Mudi* Elektra Kiadóház (2005)

Owen, S-C *The Complete Puli* Howell Book House Inc (1976)

Hemsidor:

www.skk.se
www.svkfur.com

Rasstandard:

FCI-nummer 55. Originalstandard 2000-04-06
FCI-Standard 2000-09-13; tyska
SKKs Standardkommitté 2003-10-08, ändrad 2004-03-29